

ся жити в умовах ідейного й політичного плюралізму. Схильність до недовіри, підозрливості — давня хвороба, що вже неодноразово знищувала українську державу. А відтак, значно актуалізується проблема консолідації, об'єднання зусиль законодавчої та виконавчої влади, партій і рухів, усіх громадян незалежної України.

Об'єднання громадян починається з формування ідеї консолідації. Це вельми непросте завдання ускладнюється тим, що класична українська національна ідея, на думку, наприклад, Ю. А. Левенця, — це комплекс гетерогенних суспільно-історичних і політичних уявлень і понять, цілісність якого ґрунтується на приматі цінностей органічної системи етносу або нації. Домінування таких уявлень призвело до недооцінювання ролі людського чинника як самоцінної сутності. Тому сучасну українську національну ідею надзвичайно важливо розвивати на пріоритетах прав і свобод людини як невід'ємних атрибутів демократичного становлення і розвитку в Україні цивілізованого суспільства і правового державотворення.

Консолідаційною має стати ідея України — батьківщини всіх громадян, які пов'язали свою долю з її землею, причетні до створення тут суспільства, відповідального за продовження історичної традиції і зв'язок її зі стратегією світового розвитку.

Однак попри всі зазначені труднощі є й позитивні чинники. Особиста свобода завжди була для українців найдорожчою цінністю. Історики свідчать: невдовзі після Переяславської ради 1654 р. українські суспільні верстви, що стикнулися з московськими порядками, зробили для себе вельми неприємне відкриття: у них панує дух покорі, страху та фанатизму, і навіть бояри називають себе "холопами государя". Для українців такі відносини не були характерні. Лібералізм у поєднанні з моральністю, чітким відокремленням добра і зла — це саме українська ідея, що нині здатна позитивно вплинути на процес досягнення громадянської злагоди.

Водночас очевидним перебільшенням видаються твердження, що українці взагалі не мають традицій громадянського спілкування, і як наслідок, — раціонального політичного розвитку. В історії України відомі серйозні

спроби політико-демократичної самореалізації громадян. Це релігійно-культурні міщанські братства, політико-правовий устрій Запорозької Січі, демократичність Гетьманщини тощо. Отже, традиції самоврядування були притаманні українському етносу, відображаючи політичні цілі національних рухів та передових мислителів. Проте чи достатньо їх для сучасного політичного розвитку?

Щодо особливостей правового світогляду українців цікаво ознайомитись із давніми законами, які діяли в Чернігівській та Полтавській губерніях, з працями дослідників українського побуту. Із цих документів видно, що і в сімейному укладі, і в питаннях успадкування земельних прав український народ має великі традиції й розвинену правову базу.

XX ст. стало провісником відродження української незалежної соборної держави. Упродовж тривалого часу народ пройшов шлях усвідомлення необхідності відродження держави — через проголошення її у формі Української Народної Республіки (IV Універсал Центральної Ради), утворення формально незалежної УРСР, самостійної Карпатської України (1938) до проголошення Акту державної незалежності України (24 серпня 1991 р.).

Громадянське суспільство може реально розвиватись лише за умови злагоди між розумовою та управлінською елітами. В. Липинський зазначав, що українській еліті притаманна одна хвороба — схильність до романтизму. На його думку, вона позбавлена почуття реальності, не вміє відрізняти бажане від можливого, живе переважно фантастичними уявленнями якихось "Україна без влади і підвладних", соціалістичних або націоналістичних "ельдорад", які мають з'явитися автоматично, посівши місце реальної України. Зрештою, українська інтелігенція досі не спромоглася виробити політично цінної консолідаційної ідеології, яку сприйняли б усі верстви населення.

Владна еліта покликана ставити й утілювати в життя такі політичні цілі, які насамперед не зашкодили б суспільству. Натомість сучасним політикам більше до вподоби принцип "вербальний стимул — очікувана реакція населення". Це призводить до особистої безпорадності, з одного боку, і структурного розпаду в царині